

Hebben christenen een streepje voor?

Helpen in nood als opdracht

Is het een opdracht eerder mede-christenen helpen dan anders-gelovigen? Of speelt persoonlijke voor-

keur voor de eigen groep daarbij een rol? Johan

Snoek pleit voor hulp aan iedereen die in nood zit.

Niemand heeft een streepje voor.

Onlangs besprak ik in *Centraal Weekblad* (12 mei j.l.) het boek van dr Bernhard Reitsma *Wie is onze God? Arabische christenen, Israël en de aard van God*. Reitsma doceerde acht jaar theologie aan een hogeschool in Beiroet. Zijn studenten waren Arabische christenen, voor een deel Palestijnen. Zo kreeg hij begrip voor hun moeilijke situatie. Eén van de reacties op mijn artikel was: "Maakt het wat uit of het om christenen dan wel om moslims gaat? Het gaat toch om mensen in nood?" Die opmerking bleef me bezig houden. Hebben mensen in nood een streepje voor als het medechristenen betreft?

Staat Israël

In ieder geval was in 1948, bij de stichting van de staat Israël, het lot van de christen-Palestijnen beter dan dat van moslims. De Palestijnse predikant Naim Ateek vertelt hoe het Israëlische leger zijn geboortestad Beisan bezette. De meerderheid van de bevolking bestond uit moslims; zij werden over de grens met Jordanië gezet. Daarentegen werden de christen-Palestijnen in bussen geladen en naar Nazaret (in Israël dus) gebracht.

Hetzelfde gold voor de Grieks-Katholieke bisschop Elias Chacour. Hij en zijn familie moesten hun dorp Biram - in Noord-Galilea - verlaten, het dorp werd met de grond gelijk gemaakt maar het werd de vluchtelingen vergund in

Israël te blijven. Ook vandaag nog maakt het in Israël verschil of je als Palestijn moslim dan wel christen bent, ten gunste van de christenen.

Terug in mijn herinnering kwam de discussie, vele jaren geleden gevoerd tussen ds Mak sr, de vader van Geert, en de nieuwtestamenticus prof. Herman Ridderbos. Het ging om de bekende tekst in Matt. 25 waar we worden opgeroepen om hongerigen eten te geven, vreemdelingen onderdak te geven, zieken en gevangenen te bezoeken enz. "Want in zoverre ge dit aan één van deze mijn minste broeders hebt gedaan, hebt ge het mij gedaan", zegt Christus. Op exegetische gronden was Herman Ridderbos van oordeel dat "mijn minste broeders" slaat op medege-lovigen. Ds Mak daarentegen verdedigde dat het ging om ieder medemens in nood.

Intussen hadden we de herdenking van de tweede wereldoorlog, op 4 mei. Diepe indruk maakte de toespraak van Nelleke Noorder-vliet in de Nieuwe kerk te Amsterdam, *De ongrijpbaarheid van het kwaad*. Het ging over de geheime schuld die zij voelden "die het hoofd hadden afgewend, die hadden nagelaten in plaats van gedaan". De spreker vroeg zich af: "Weten we van onszelf of we de moed zullen opbrengen? Ik durf mijn hand niet voor mijzelf in het vuur te steken." Ze riep ertoe op om ons "allereerst te verzetten tegen gemakzucht en afstomping

in onszelf. Blijf luisteren. Naar alle verhalen van oorlog. (...) Maar hoor ook je uitvluchten, je excuses, je drogredenen."

Vaak speelt - bewust of onbewust - de voorkeur voor eigen volk of groep een rol bij onze stellingname. Tijdens de tweede wereldoorlog hebben te weinigen van mijn generatie (ik ben van 1920) zich daadwerkelijk ingezet voor de vervolgte Joden. De uitvluchten, excuses en drogredenen waren vele.

Er was nog geen sprake van de tegenwoordige erkenning van 'onopgeefbare verbondenheid'. Integendeel. In het algemeen gesproken waren de Joden ons vreemd, met uitzondering van hen die tot het christelijk geloof waren overgegaan. Toen de kerken protesteerden tegen de vervolging van de Joden werden de christen-Joden dan ook apart genoemd, met als gevolg dat de Duitse bezetter hun lot als middel tot chantage gingen gebruiken: "als u het protest niet in de kerkdiensten afkondigt dan zullen we de gedoopte Joden ongemoeid laten, maar anders...". Het hielp enorm als de realiteit van het doodsgevaar voor de Joden in het algemeen, een gezicht kreeg in die ene persoon, als het iemand uit je buurt betrof, die je kende.

Oorlogsvrijwilliger

Toch is het schokkend te moeten constateren dat we in sommige opzichten maar weinig geleerd hebben van ons eigen lot onder de Duitse bezetting. Direct na de tweede wereldoorlog gaf menigen zich op als oorlogsvrijwilliger om zo snel mogelijk 'ons Indië te gaan bevrijden'. Toen Japan verslagen was moesten toch gezag en orde in Nederlands Indië hersteld worden, uiteraard Nederlands gezag en Nederlandse orde. Met opstandelingen onder leiding van

Soekarno wilden we niet onderhandelen; hij had met de Japanners gecollaboreerd: 'gezag is gezag en rebel is rebel'.

Mensen van de zending zoals H. Kraemer en J. Verkuyl bleken een heel andere opvatting te hebben dan onze regering en de publieke opinie in Nederland. Toen Verkuyl met verlof naar Nederland kwam, kreeg hij een spreekverbod opgelegd. Het heeft lang geduurd eer we ertoe kwamen om onze visie op de dekolonisatie van Indonesië te herzien. De uitvluchten, excuses en drogredenen waren vele.

Later kwam de kwestie van de apartheid in Zuid Afrika aan de orde. Weinigen onzer waren daar voorstander van, maar - zo vonden men - je moest er wel geweest zijn om erover te kunnen oordelen. We vroelden ons verwant met blank Zuid Afrika. Mandela en de zijnen waren bereid om geweld te gebruiken en stonden bovendien onder communistische invloed, zo wisten we. Er is bijna altijd wel

te bezien. De uitvluchten, excuses en drogredenen waren vele. Al blijft het mijn overtuiging dat terreur misdadig is - maar dat geldt voor beide partijen - en al acht ik geweld als middel tot een oplossing onbruikbaar.

Terug naar de vraag van het begin: hebben medechristenen een streepje voor als het gaat om onze sympathie en ons meeleven? Doet het er toe of het om een christen dan wel moslim gaat? Het gaat toch om mensen in nood?

Volgens mij heeft Reitsma er goed aan gedaan te luisteren naar zijn christen-Arabische studenten. Velen onzer immers hebben zelden of nooit een Palestijn ontmoet, ook al hebben ze een reis naar Israël gemaakt. De Palestijnen zijn ons vreemd, zoals eens de Joden vreemd waren. Daarom kan een ontmoeting met christen-Palestijnen - met wie we hetzelfde geloof delen - voor ons als het ware een poort openen naar beter begrip. Eens nam ik te Amman

De Palestijnen zijn ons vreemd, zoals

eens de Joden vreemd waren

een kern van waarheid in dergelijke beweringen.

Langzamerhand drongen andere stemmen tot ons door. Die van ds Beyers Naudé, zelf lid van de blanke gemeenschap; de stem van Boesak die in Kampen theologie had gestudeerd; van Desmond Tutu, later Anglicaans aartsbischop. Maar het heeft lang geduurd eer we ertoe kwamen om onze visie op de apartheid in Zuid Afrika te herzien. De uitvluchten, excuses en drogredenen waren vele.

Joden en Palestijnen

Joden zijn voor protestantse Nederlanders geen vreemden meer. Of, voorzichtiger: minder vreemd gelukkig dan eeuwenlang het geval is geweest. We hebben sympathie voor het Joodse volk en voor de staat Israël want we herinneren ons wat de Joden tijdens de tweede wereldoorlog is aangedaan en hoe velen toen gefaald hebben. Bovendien hebben we leren zien dat dit volk nog altijd 'het volk van de profeten, de stam van het verbond' is.

Nu groeit de kritiek op Israël's politiek, van Palestijnse maar ook van Joodse kant. Men protesteert tegen de maar steeds voortdurende bezetting, die nu al bijna veertig jaar duurt; tegen de kolonisatie van Palestijns gebied, het bouwen van de afscheidingsmuur en alle maatregelen van onderdrukking en vernedering waartoe een bezetting leidt. Het heeft jaren geduurd eer ik, ofschoon uit eigen ervaring wetend wat het is onder een bezetting te leven, ertoe in staat en bereid was Israël's politiek kritischer

(Jordanië) deel aan het avondmaal en ontving brood en wijn uit de hand van een Palestijnse gestelijke die kort daarvoor door Israël was uitgewezen.

Na de zesdaagse oorlog (juni 1967) bezocht ik in Ramalla (Palestijns gebied, maar nu bezet door Israël) een collega en diens vrouw. We waren het verre van eens maar wilden de ontmoeting toch besluiten met gebod. Dat is het Onze Vader geworden. Nooit is iedere regel ervan dieper tot me doorgedrongen dan die keer. Zulke ervaringen helpen ons om onze vooroordelen opzij te schuiven, en dat is winst. Maar het betekent niet dat de christenen onder de Palestijnen meer recht hebben op onze sympathie dan de moslims. Inderdaad, het gaat om mensen in nood.

Aan het slot van zijn boek bespreekt Reitsma de gelijkens van de barmhartige Samaritaan (Luc. 17:11-19) Hij noemt dan het conflict in her Midden-Oosten een testcase voor de kerk: "waar ligt onze diepste loyaliteit? Zijn we bereid een naaste te zijn voor wie er op onze weg komt, ongeacht of iemand een Jood is of een Palestijn?"

Geen streepje voor dus voor de een dan wel voor de ander. Ieder medemens in nood die je op je levensweg tegenkomt, heeft recht op je sympathie.

Johan M. Snoek

Ds J.M. Snoek verbleef van 1958-1969 in Israël, als predikant van de Schotse kerk te Tiberias.

Tijdens de tweede wereldoorlog hebben te weinigen van mijn generatie zich daadwerkelijk ingezet voor de vervolgte Joden. (foto Bekah Richards)